

Bijlages

Samenwerkingsplan Veenweide Fryslân

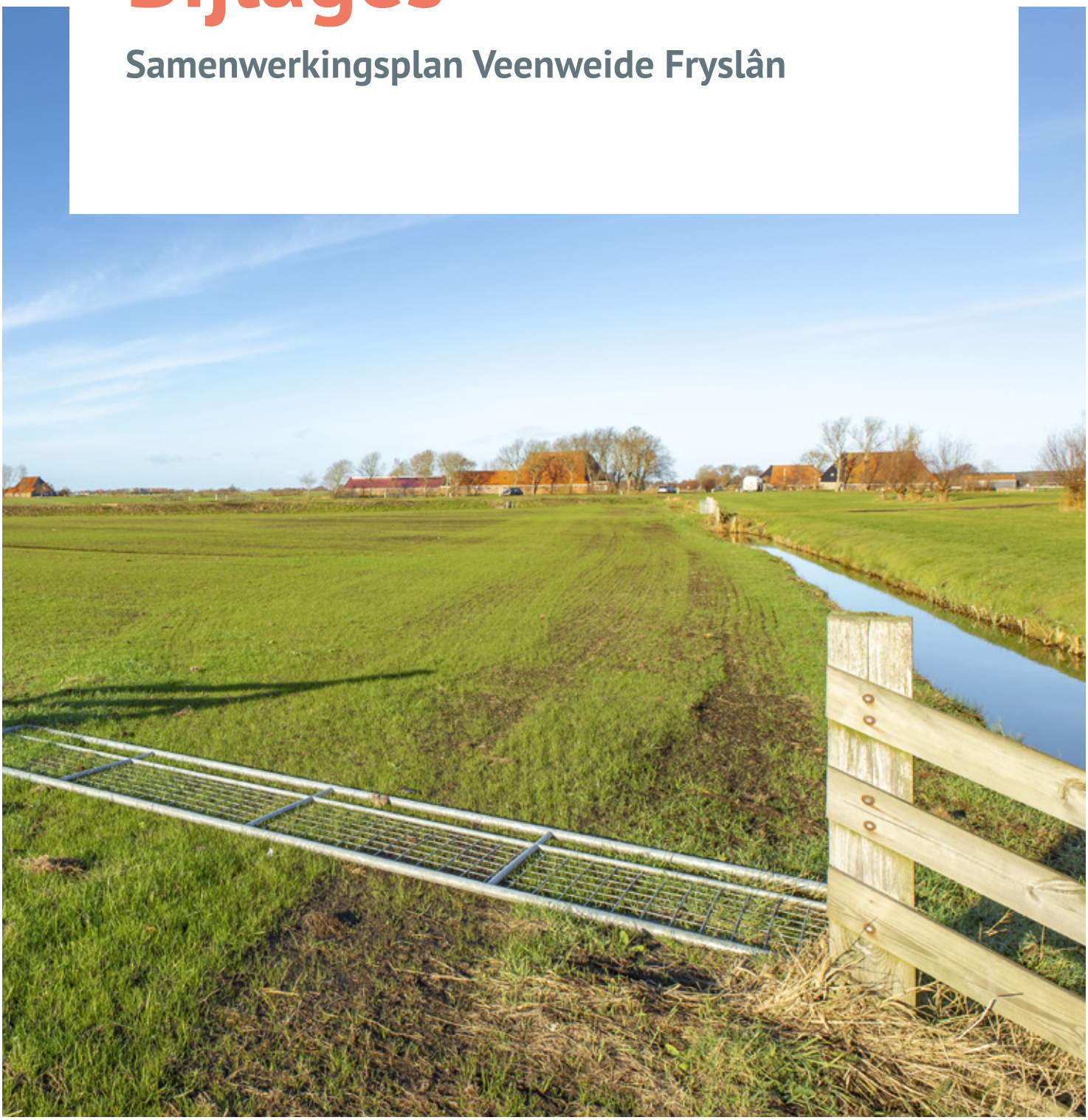

Inhoud

Bijlage I Samenwerking overheden

Hoe werken we? 4
Taken, rollen en verantwoordelijkheden 4
Samenwerkingsprincipes 5
Toetsoverleg Overheden 6
Funderingen 6
Financiën en verantwoording 6
Financiële governance overheden 7

Bijlage II Samenwerking Natuur en Milieu

Natuur en milieuorganisaties 10
Inbreng en betrokkenheid op programmaniveau 10
Inbreng bij gebiedsprocessen 10
Inbreng kennisontwikkeling / innovatie 10

Bijlage III Samenwerking Landbouw

Procesafspraak inzet landbouwpartijen 14
Wij spreken af 14

Bijlage I

Samenwerking overheden

De Friese overheden (provincie, waterschap, veenweidegemeenten) willen samen met het Rijk een goede borging van de publieke rol binnen de veenweideaanpak oppakken, bijvoorbeeld m.b.t. koppelkansen en integraliteit. Dit past ook volledig in de filosofie van de Omgevingswet. Binnen het Samenwerkingsplan krijgt dit op meerdere onderdelen gestalte.

Hoe werken we?

Werken als één overheid
In het verlengde van de uitgangspunten die worden beschreven in het Samenwerkingsplan, spreken de Friese overheden (provincie, waterschap en veenweidegemeenten) af dat zoveel mogelijk vanuit de filosofie van één overheid wordt gewerkt in de Friese Veenweideopgave. Wat houdt dit concreet in?

1. In de planontwikkeling en -uitvoering wordt samengewerkt, waarbij wordt voorkomen dat we 'twee keer langskomen' bij de inwoners of bedrijven in het gebied.
2. Als overheden leggen we uit in welke gevallen we wel samen integraal optrekken en wanneer niet. We willen in sommige gevallen voorkomen dat alles-op-alles wacht.
3. De doelstellingen van het Veenweideprogramma en de bestuurlijke herijking in 2022 en 2026 worden zo zorgvuldig mogelijk verwerkt in de visie-, planvormings- en uitvoeringstrajecten.

Omdat de Friese Veenweideopgaaf primair wordt gezien als een samenwerking van Friese partners is het Rijk niet direct betrokken als partner. Wel zien de Friese overheden het Rijk als integraal onderdeel van het werken als één overheid.

Het Rijk heeft uiteraard een brede en integrale rol in het landelijk en stedelijk gebied van Fryslân. Daarnaast heeft het een specifieke rol in de nationale Veenweideopgave conform het Veenplan dat in 2020 aan de Tweede Kamer is gezonden. Hierin worden met name de klimaatdoelstellingen vertaald naar het grondtype veen. Concreet zijn enkele belangrijke rollen en taken van de Veenweideopgave van het Rijk:

- Het bepalen van de taakstelling voor de nationale Veenweideopgave, in overleg met de maatschappelijke en publieke partners
- (Mede) financieren van de Veenweideopgave
- Het organiseren en consolideren van kennis en onderzoek

Taken, rollen en verantwoordelijkheden

Provincie
De provincie is verantwoordelijk voor het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit voor inwoners en het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften. De provincie is vanuit het Klimaatakkoord verantwoordelijk voor de regie en daarmee ook voor de opgaven van het Veenweidegebied. De provincie Fryslân deelt deze rol voor de veengebieden met vijf andere provincies, te weten Groningen, Overijssel, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland. De wettelijke taken van de provincie zijn:

- Borgen van een gecoördineerde ruimtelijke planontwikkeling, onder meer via de Omgevingsverordening
- Regie en kaderstelling op het waterbeheer
- Het zorgen voor een toekomstbestendig beheer van wegen, kunstwerken en infrastructuur (gelijk de gemeenten)

In verband met de veenweideopgave vertaalt zich dat o.a. in:

- Organisatie van de programmatische samenwerking Veenweide (gelijk het waterschap)
- Coördinatie van gebiedsprocessen in het landelijk gebied
- Ondersteuning van grond- en vastgoedmobiliteit t.b.v. maatschappelijke opgaven
- Het borgen van een integrale werkwijze om de diverse maatschappelijke opgaven op gebied van landbouw, natuur, biodiversiteit, landschap, water, wonen en infrastructuur te realiseren

Waterschap
Het waterschap is in veel opzichten de 'evenknie' van de provincie in de Veenweideopgave. Wetterskip Fryslân beslaat de gehele oppervlakte van Fryslân en is verantwoordelijk voor het huidig en toekomstig waterbeheer. De wettelijke taken van Wetterskip Fryslân zijn:

- Voorkomen/beperken van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste
- Beschermen en verbeteren van de chemische en ecologische waterkwaliteit van de watersystemen
- Vervulling van maatschappelijke functies van het watersysteem

In verband met de veenweideopgave vertaalt zich dat o.a. in:

- Organisatie van de programmatische samenwerking Veenweide (gelijk de provincie)
- De zorg voor een goed functionerend watersysteem in relatie tot de integrale maatschappelijke opgaven in het veenweidegebied
- Het inbrengen van technisch-inhoudelijke kennis van het watersysteem en het bijdragen aan de planontwikkeling in de gebiedsprocessen
- Het voorbereiden en nemen van peilbesluiten en verlenen van vergunningen ten behoeve van de uitvoering van watergerelateerde maatregelen.

Gemeenten
De zeven veenweidegemeenten zijn primair verantwoordelijk voor het grondgebied van de eigen gemeente voor een breed scala aan taken. Zoals: zorg/welzijn/volksgezondheid, ruimtelijke ordening/wonen, economische zaken, sociale zaken/werkgelegenheid, onderwijs, verkeer/vervoer, milieu/duurzaamheid, cultuur/sport/recreatie en openbare orde/veiligheid.

De gemeenten hebben een belangrijke rol in ons land als 'eerste overheid' voor de inwoners en bedrijven in het gebied. De stapeling van vraagstukken in gebieden vraagt in toenemende mate op gebiedsniveau om afstemming en planvorming tussen gemeenten met andere overheden, inwoners en bedrijven.

De wettelijke taken van de gemeenten in relatie tot de veenweideopgave zijn met name:

- Het borgen van de ruimtelijke planvorming die nodig is voor de realisatie van het programma, via onder meer het Omgevingsplan en vergunningverlening
- Het borgen van een vitaal en leerbaar platteland door regie op - en participatie in gebiedsprocessen
- Het realiseren van de beleidsambities met betrekking tot wonen, werken en recreëren in samenhang met beleidsopgaven voor klimaat, biodiversiteit, landschap, recreatie/toerisme en landbouw
- Het zorgen voor een toekomstbestendig beheer van wegen, kunstwerken en infrastructuur (gelijk de provincie).

Het borgen van de gemeentelijke zorgplicht voor waterbeheer met betrekking tot: (a) afvalwater (inzamelplicht stedelijk afvalwater via rioleringssysteem), (b) hemelwater (doelmatig inzamelen van afvloeiend hemelwater) en (c) grondwater (zorg grondwaterpeil in openbaar gemeentelijk gebied)

Samenwerkingsprincipes

In lijn met de formulering in de Friese Omgevingsvisie sluiten we aan bij de actieve en energieke samenleving bij het realiseren van de ambities en doelen. De Friese overheden staan midden tussen de andere partijen in de Friese samenleving, en kunnen vanuit een verbindende positie en middels intensieve participatie veel spelers bij elkaar brengen.

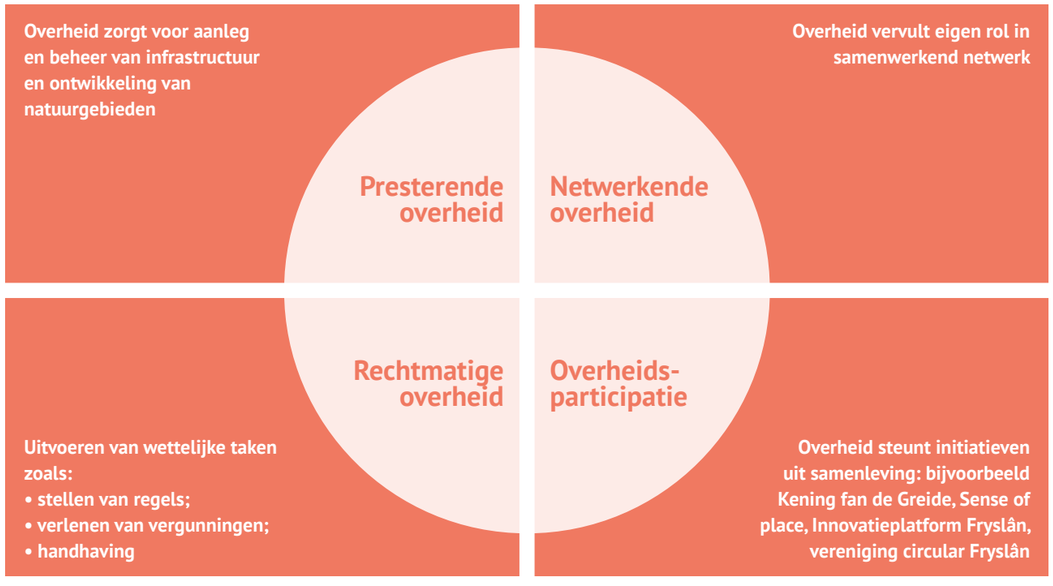

Model van werkwijzen overheid, vier benaderingen van sturen op doelen (naar Van der Steen et al).

We werken daarbij met vijf samenwerkingsprincipes om ons te helpen bij het bepalen en invullen van onze rollen en taken:

- **Rolbewust**. We kiezen onze rol bewust en zullen ons steeds afvragen welke rol het beste past bij de situatie en behoeften in de samenleving, de lokale dynamiek, en het doel of vraagstuk waarop de sturing is gericht. Deze keuze wordt gemaakt in samenspraak met partners en inwoners. Het model op pagina 5 gaat ervan uit dat de overheid vooraf bepaalt hoe ze zich tot een initiatief in de samenleving verhoudt en welke rol daarbij past.
- **Decentraal wat kan**. De Omgevingswet gaat uit van 'decentraal, tenzij': taken worden in principe uitgevoerd door gemeentes en waterschap. De provincie pakt taken op als:
  - een provinciaal belang niet doelmatig en doeltreffend door de gemeente of het waterschap kan worden behartigd;
  - dit nodig is vanuit wettelijke taken en bevoegdheden of internationaalrechtelijke verplichtingen.
- **Ja, mits**. De Omgevingswet gaat uit van een 'ja, mits' benadering bij de beoordeling van ontwikkelingen en initiatieven, in plaats van 'nee, tenzij'.
- **Aansluiten bij wat er al gebeurt**. We sluiten aan bij wat er al in de samenleving gebeurt (participerende overheid) en tuigen niet iets nieuws op als er al initiatieven, plannen en projecten bestaan die aan sluiten bij de Friese ambities voor Fryslân.
- **Sturen op proces**. Bij de bovenstaande principes past dat we vooraf minder inhoudelijk vastleggen in beleid en regels. We geven aan waar we samen met partijen naar toe willen (doelen), en sturen vervolgens op het proces om daar te komen.

Toetsoverleg Overheden

Om in gezamenlijkheid een zekere borging van de publieke rol binnen de veenweideaanpak af te stemmen wordt een Toetsoverleg Overheden ingesteld. Het overleg vindt minimaal één keer per jaar plaats. Hier komt o.a. de samenhang van de besteding van de diverse publieke middelen aan de orde en de voortgang en planning. Het overleg heeft een 'lerend karakter'.

Het overleg bestaat uit de vertegenwoordigers in het BOF van de provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en de gemeenten. Vanuit het Rijk neemt de Directeur-Generaal Natuur, Visserij en Landelijk Gebied deel. Het bestuurlijk overleg kent twee doelstellingen:

1. **Opdrachtgeverschap**: het periodiek beoordelen of de publieke middelen (Rijk, provincie, waterschap en gemeentes) voldoende tot resultaat leiden.
2. **Besluitvorming**: het maken van werkafspraken over 'publieke besluitvorming' rondom zaken die van belang zijn voor de Friese Veenweide-opgave.

De directeur die bij de provincie Fryslân verantwoordelijk is voor Veenweide, is technisch voorzitter van het Toetsoverleg. Het Toetsoverleg Overheden krijgt het Jaarplan en de kwartaalrapportages ter kennisname aangeboden.

Funderingen

Bij de herijking van het programma in 2022 vindt besluitvorming plaats over de funderingsaanpak. Binnen de huidige wettelijke kaders zijn (en blijven) eigenaren van gebouwen formeel-juridisch gezien verantwoordelijk voor het in stand houden van een deugdelijke fundering. Wel wordt vanuit de overheden een maatschappelijke verantwoordelijkheid gevoeld om aard en omvang van de problematiek in beeld te brengen. Vanuit het programma nemen provincie en waterschap hierbij de regie.

Er is een ambtelijke Werkgroep Funderingen waarin provincie, waterschap en gemeenten aan voorstellen werken in afstemming met voorstellen die door de Funderingstafel worden gedaan. Samen met andere partijen worden voorstellen voor aanvullende vormen van ondersteuning voorbereid. In de tussenliggende periode wordt bij urgente probleemgevallen onderzocht hoe vanuit het programma op korte termijn ondersteuning kan plaatsvinden. Het mag onder geen beding voorkomen dat een inwoner het gevoel heeft van 'het kastje naar de muur' te worden gestuurd.

Financiën en verantwoording

Tot dusver zijn Wetterskip Fryslân en provincie Fryslân gezamenlijk verantwoordelijk voor vrijwel het volledige 'werkbudget' en het grootste deel van de capaciteit van de programmaorganisatie.

Inzet provincie en waterschap
Op basis van de huidige stand van zaken levert Wetterskip Fryslân in de periode tot en met 2030 € 7,5 miljoen aan investeringsgelden die worden benut voor de uitvoering van watermaatregelen in de gebieden. Daarnaast levert het Wetterskip voor diezelfde periode € 5 miljoen aan exploitatiemiddelen. In totaal: € 12,5 miljoen. De provincie levert in dezelfde periode eveneens € 12,5 miljoen voor uitvoering van het Veenweideprogramma. Daarnaast is door Provinciale Staten een eenmalig bedrag van € 10 miljoen beschikbaar gesteld voor uitvoering van het Veenweideprogramma in de bestuursperiode 2019 – 2023.

Ten aanzien van de capaciteit dragen beide organisaties elk ongeveer 10 fte – of het financiële equivalent – bij aan de programmaorganisatie. De hoogte van deze bijdrage kan per jaar verschillen, maar blijft grosso modo de 50/50 % verdeling volgen. Deze verdeling geldt ook voor de overige kosten uit de eerste hoofdstroom, zoals inhuur, facilitair en andere kosten die niet aan producten is toe te schrijven. Aan het eind van het jaar vindt als nodig verrekening plaats.

Inzet gemeenten
De zeven gemeenten leveren voor 0,8 fte een adviseur Veenweide, die onderdeel uitmaakt van de programmaorganisatie. Over de bijdrage vanuit de Friese gemeenten in de capaciteit van de gebiedsteams bij de gebiedsprocessen wordt in een Samenwerkingsovereenkomst per gebied tot nadere afspraken gekomen. Op dit moment is er beperkte personele capaciteit bij de Veenweide-gemeenten om naar vermogen en naar belang bij te dragen aan de uitvoering van de gebiedsprocessen. De gemeenten zetten zich in om hier tot een passende bijdrage binnen de totale aanpak te komen.

Naast de inbreng in de programmaorganisatie vindt vanuit de Friese gemeenten nog op diverse onderdelen een aanvullende personele inzet plaats. We hebben het dan bijvoorbeeld over deelname in overleggroepen, ondersteuning van de bestuurlijke advisering en de voorbereiding van besluitvorming.

Financiële governance overheden

De netwerksamenwerking van de Friese Veenweide-opgave zorgt voor nieuwe spelregels in de publieke bedrijfsvoering. Een belangrijk onderdeel daarvan is al genoemd in het Samenwerkingsplan, namelijk een centrale kassiersfunctie.

De centrale penvoering en kassiersfunctie is een belangrijke waarborg voor een integrale financiële informatievoorziening over het gezamenlijke programma. De provincie Fryslân is beoogd om deze rol op zich te nemen. In de rol van kassier zorgt de provincie voor administratie en beheer van alle financiële bijdragen die één van de aan het programma verbonden partijen ontvangt en voor de verantwoording over de besteding daarvan. Deze kassiersfunctie is een louter administratieve rol en draagt geen verantwoordelijkheden met zich mee die verder gaan dan de inhoudelijke verantwoording van geldstromen zoals voorgeschreven binnen de programma's.

Het vormgeven van deze kassiersfunctie roept meerdere vragen op. Een aantal daarvan is van meer praktische aard, zoals bijvoorbeeld de vergoeding van de kassiersfunctie, de bekostiging van de overhead, de toerekening van de belasting Toegevoegde Waarde (BTW) en het kasritme. Een aantal andere vragen liggen in het verlengde van de kassiersfunctie en gaat over de verantwoording en het risicomanagement in brede zin, die samenhangen met de verantwoordelijkheden van de publieke partijen. Denk daarbij aan het specificeren van het provinciaal mandaat van de programmamanager, de financiële verhouding en verantwoording tussen de geldstromen 'veenweide' en overige geldstromen en de relatie tussen de financiële geldstromen in de gebieden en de programmaorganisatie.

Om dit nader in beeld te brengen wordt een inrichtingsontwerp voor de administratieve organisatie van het programma uitgewerkt. De aanbevelingen van het eerdere onderzoek van KokxDeVoogd worden daarin meegenomen. Ten behoeve daarvan is het nodig om in aanvulling op de in dit plan aangegeven aanpak in een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) nog verdere afspraken te maken over de financiële en daarmee samenhangende bestuurlijke governance.

Bijlage II

Samenwerking Natuur en Milieu

Natuur en milieuorganisaties

De samenwerking met de Friese Veenweide-opgave spitst zich vanuit natuur en milieu toe op de volgende zes organisaties:

- Friese Milieufederatie, die 42 natuur- en milieu-organisaties vertegenwoordigt
- It Fryske Gea
- Staatsbosbeheer Fryslân
- Natuurmonumenten Fryslân
- Landschapsbeheer Fryslân
- Bond van Friese Vogelwachten

Deze zes partijen onderschrijven het belang van het behoud van het Veen in Fryslân en zetten zich actief in om de transformatie in het landelijk gebied ten aanzien van landbouw en water te ondersteunen. We kennen onder het begrip 'natuur' twee verschillende vormen: de eigenaren van natuurgronden en personen die de belangen van natuur en landschap borgen. Dit zijn twee verschillende rollen binnen, met name de gebiedsprocessen.

Inbreng en betrokkenheid op programmaniveau

De zes organisaties kiezen zelf uit hun midden een bestuurlijk vertegenwoordiger voor het veenweideprogramma. Deze vertegenwoordiger richt zich met name op de beleidsvoorbereiding, beleidsbeïnvloeding en fondsenwerving. En zet zich in voor de landelijke lobby middels de eigen landelijke netwerken.

Deze samenwerking kent drie elementen:

1. **Vertegenwoordiging in het BOF**. De vertegenwoordiger heeft zitting in het BOF. Vanuit deze rol draagt hij actief bij aan de doelstellingen van het Veenweideprogramma.
2. **Vertegenwoordiging in het Regieteam**. Een strategisch adviseur Veenweide is lid van het Regieteam en heeft daarbij onder meer de verantwoordelijkheid om te zorgen voor een goede borging van de belangen van de achterban van natuur, landschap en milieu.
3. **Vertegenwoordiging in de programmaorganisatie**. VVoor de periode van ten minste twee jaar leveren de gezamenlijke organisaties een adviseur natuur (1,0 fte) aan de programmaorganisatie (betaald door het programma). Focus bij deze adviseur natuur is het ondersteunen van de gebiedsprocessen als het gaat om ecologische aspecten, landschap- en natuurherstel en CO_2 compensatie en -verwaarding.

Inbreng bij gebiedsprocessen

Bij de vorming van gebiedsplannen wordt de inzet gevraagd van de natuurorganisaties binnen het betreffende gebied. De inzet kent een zwaartepunt in de fase van uitvoering van de gebiedsplannen. Naast deze professionele inzet wordt er gewerkt met vrijwilligers vanuit de achterban van de natuur, landschap en milieu organisaties voor de bemensing van de gebieds-commissies. Deze vrijwilligers worden ondersteund door de natuuradviseur en de strategisch adviseur

Inbreng kennisontwikkeling / innovatie

Naast inzet op programmaniveau en bij de gebieds-processen beschikken de natuurorganisaties ook over veel kennis. Deze willen zij graag inbrengen bij innovatie-projecten, gebiedsinrichtingsplannen en andere innovaties vanuit bijvoorbeeld het landelijk innovatieprogramma VIPNL. We denken hierbij onder andere aan inbreng bij het ontwikkelen van robuuste verdienmodellen voor het verwaarden van CO2 zoals Valuta voor Veen, Blijvend Grasland of Agroforestry. Andere elementen zijn: verdienmodel voor natte teelten, kennis over agrarisch natuurbeheer en weidevogelbeheer, herstel van natuur, inrichting van het landschap, ecosysteemanalyses etc.

Bijlage III

Samenwerking Landbouw

Procesafspraak inzet landbouwpartijen

In mei 2021 is door provinciale staten van de provincie Fryslân en het algemeen bestuur van het Wetterskip Fryslân het veenweideprogramma Foarút mei de Fryske Feangreiden 2021-2030 vastgesteld. Met dit veenweideprogramma geven provincie en Wetterskip ook inhoud aan de regionale veenweidestrategie die deel uitmaakt van de veenweideaanpak als gevolg van het Klimaatakkoord.

Als landbouwpartijen zijn ons bewust van de aard en omvang van de veenweideproblematiek. Wij dichten onszelf een prominente procesrol toe in het beperken van bodemdaling en de uitstoot van CO_2 met een blijvend perspectief voor de landbouw: 'wij wolle buorkjen bliuwe'. Daarom werken we als landbouwpartijen samen sinds 2016. Onze eendracht maakt dat we invloed hebben op de invulling, uitwerking en uitrol van het veenweideprogramma. Dat doen we door deel te nemen in het programmateam, het Bestjoerlik Oerlis Feangreide (BOF) en diverse klankbord-, initiatiefgroepen en gebied- en adviescommissies.

Wij zijn ook trots op onze boeren die – ook landelijk! – voorop lopen en dat dragen we uit. Zij hebben durf stappen te zetten en te helpen bij het inzichtelijk maken van wat er in de praktijk wel en niet mogelijk is. Veen is 'levend' materiaal met zijn eigen karakteristieke en veel nog onbekende eigenschappen die om nader onderzoek vragen waar onze achterban een prominente rol heeft.

Onze bijdrage is gericht op:

- Een goede landbouwvertegenwoordiging bij de uitvoering op alle niveaus van het veenweideprogramma Foarút mei de Fryske Feangreiden 2021-2030 om zo de beste resultaten te behalen voor de totale agrarische sector in Fryslân;
- Het spreken met één mond en de activiteiten rond proeven, communicatie en pilots uit te dragen naar de achterban, hierdoor wordt de sector het best bediend;
- Een goede bestuurlijke vertegenwoordiging in het BOF die spreekt namens de zeven partijen;
- De inzet van een ambtelijk landbouwadviseur namens de zeven partijen (één dag per week) en tevens namens het veenweideprogramma de trekker is van de programmalijnen It Nije Buorkjen en Bodem en Grondgebruik (drie dagen per week);
- Desgewenst inzet van extra (door het programma betaalde) ambtelijke ondersteuning vanuit de professionele organisaties van de verschillende landbouwpartijen.

Wij spreken af

Onze inspanning is gericht op de vertaling van het vastgestelde veenweideprogramma naar een werkbare aanpak voor boeren met een blijvend toekomstperspectief. Daarom brengen we ook onze kennis en netwerken in om samen met de BOF-partijen te komen tot een goed flankerend beleid voor compensatie van de schade en een opeenvolgend en werkend verdienmodel voor het toekomstig veenweidemelkveebedrijf; ons inziens is dat de sleutel voor succes!

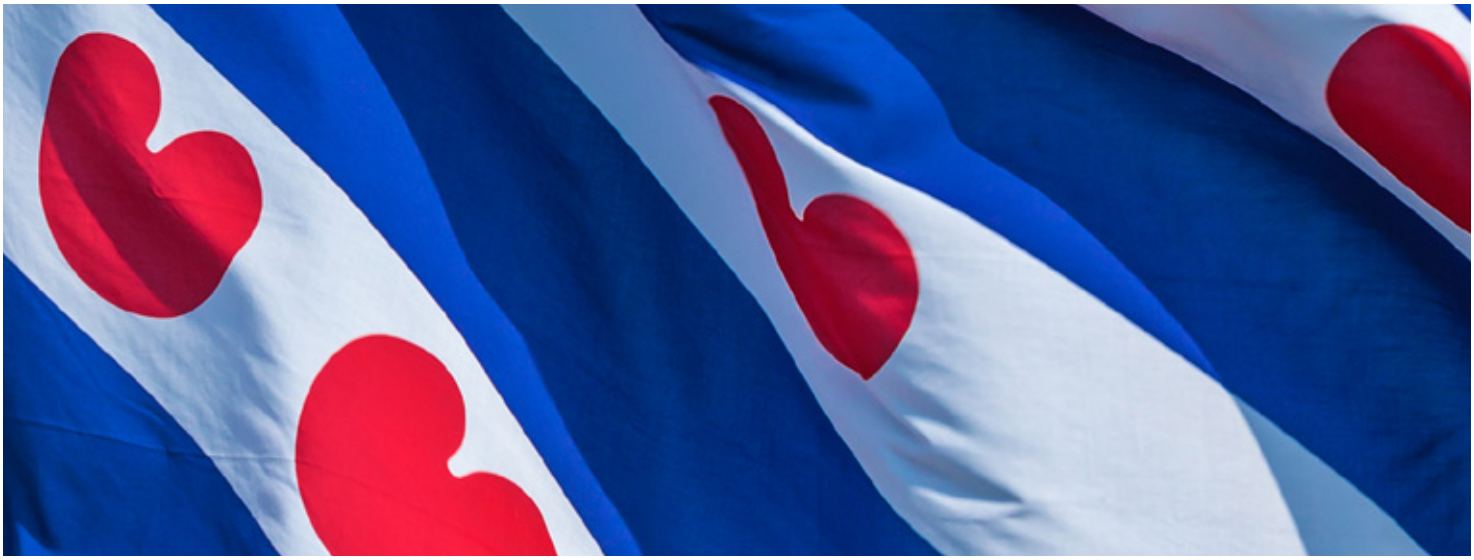

COLOFON

Uitgave:
Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân,
december 2021

Provincie Fryslân
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN
Tweebaksmarkt 52
(058) 292 59 25
www.fryslan.frl
provincie@fryslan.frl

Wetterskip Fryslân
Fryslânplein 3
8914 BZ Leeuwarden
Postbus 36, 8900 AA
Leeuwarden
(058) 292 22 22
www.wetterskipfryslan.nl

Veenweideprogramma
www.veenweidefryslan.frl
veenweidevisie@fryslan.frl

Vormgeving & opmaak
GH+O communicatie & creatie, Leeuwarden

Fotografie
Daniël Hartog
Projectteam Veenweideprogramma